

פרשת מטות - מסעי

קנין ברב

בסיום פרשתנו (בפרק לב) התורה מספרת על בני גד ובני ראובן שבאו לבקש את רשותו של משה לותר על נחלתם בארץ הקדושה ובתמורה לכך לנחול נחלה בעבר הירדן. ומתחילה כעס עליהם משה כעס גדול והשווה אותם למרגלים שמאסו את הארץ, והניאו את לב העם מלרשת אותה, אך אחר שהבטיחו בני גד ובני ראובן שלא ישבו בנחלתם בחיבוק ידיים, אלא יכנסו עם כל אחיהם בני ישראל לכבוש את הארץ, ואף יהיו החלוצים בשדה הקרב, ורק לאחר שיסיימו לכבוש ולנחול את הארץ ישובו לנחלתם שבעבר הירדן, נחה דעתו של משה והסכים לכך.

והנה מפשטות הפסוקים המספרים על בקשתם של בני גד ובני ראובן נראה שמה שגרם להם לבקש את בקשתם הם טעמים גשמיים, כמו שכתוב: "ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד ויראו את ארץ יעזר ואת ארץ גלעד והנה המקום מקום מקנה" (פס' א), כלומר שחבל ארץ זה שבעבר הירדן היה רחב ידיים ופורה, ומתאים מאד לרעיית המקנה הרב שהיה להם, ולכן עלה ברצונם לנחול אותו תמורת נחלתם בארץ הקדושה.

אלא שלפי זה מתעוררת תמיהה גדולה: כיצד יתכן שבשביל סיבות גשמיות יותרו בני גד ובני ראובן על הזכות העצומה, לה מצפים בני ישראל במשך כל ארבעים שנות נדודיהם במדבר - הכניסה לארץ הקודש?

בדומה לכך יש לשאול גם על משה רבינו, כיצד יתכן שכאשר הבטיחו לו בני גד ובני ראובן שיצאו חלוצים לפני אחיהם למלחמה, נתרצה לבקשתם, הרי עדיין היה לו לכעוס עליהם על עצם רצונם לוותר על זכות הכניסה לארץ כפי רצון ה'?

ומבאר השפת אמת בשם רה"ק ר' שמחה בונים מפשיסחא זיע"א, אשר הסיבה האמיתית לבקשתם של בני גד ובני ראובן להתיישב דוקא בעבר הירדן זהו משום שהיה להם קשר עמוק ונפלא למשה רבם, וזכרו היטב בלבם את כל הטובות הגדולות והעצומות שעשה עמם משה מיום שהכירוהו, וכיון ששמעו שנגזר על משה שלא יכנס לארץ אלא יקבר בעבר הירדן, לא היו מוכנים בשום אופן להפרד ממנו ולהכנס לארץ בלעדיו, והחליטו לוותר על הזכות העצומה להתיישב בארץ הקודש, הגם שהשתוקקו לכך שנים רבות, ולהשאר בחוץ בעבר הירדן במקום שיקבר משה רבם.

ועל כך רומזת התורה באומרה: "ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד", "מקנה רב" הוא מלשון קנין ברב, והיינו שהיה להם קנין עמוק ברבם, והיו שייכים לו כל כך עד כי לא יכלו לעלות על דעתם להכנס לארץ בלעדיו. ומה שתלו את בקשתם בטעמים גשמיים זהו רק כדי להצניע את עומק כוונתם האמיתית. אלא שמתחילה לא הבין משה את אמיתות כוונתם ולכן כעס עליהם, בחושבו כי מואסים הם בארץ הקדושה כמו המרגלים, אך אחר שראה את גודל נחישותם לעמוד חלוצים במלחמת כיבוש הארץ, הוברר לו שהם אוהבים את הארץ אהבה גדולה מאד, ואז האיר ה' את עיניו וירד לסוף דעתם ואמיתות כוונתם, ומשום כך ביטל את כעסו מעליהם והסכים עמם על כל אשר שאלו.

ואף שבמבט ראשון עשוי להיראות שפירוש זה רחוק מן הפשט, אולם באמת מיוסד הוא על דבריו של גדול מפרשי הפשט - רש"י, בנוגע לברכתו של משה קודם פטירתו לבני גד: "ולגד אמר... וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון" (דברים לג, כא) ומפרש רש"י וז"ל: "ראה" (גד) ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כיבוש הארץ, כי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קבורת מחוקק, והוא משה", וכן היתה כוונתם האמיתית של בני ראובן, שהיו בעצה אחת עם בני גד.

לפי כל האמור יובן ענין נוסף: לפי מה שנאמר בסוף פרשת האזינו - "עלה אל הר העברים הזה הר נבו... ומות שם" (דברים לב, מט-נ), נמצא שמקום פטירת משה היה בהר נבו, השוכן בחלקו של ראובן כמו שכתוב בפרשתנו "ובני ראובן בנו את... ואת נבו" (פס' לח), ואילו לפי דברי רש"י הנ"ל מבואר שנקבר משה בחלקו של גד, וכיצד יתיישב הדבר? ומבארים חז"ל (סוטה יג, ב) שבאמת אין כל סתירה בכך, כי אמנם עצם פטירתו של משה היתה בהר נבו שבחלקו של ראובן, אולם ממקום פטירתו נשאה השכינה הקדושה את גופו הטהור בכנפיה מרחק ארבעה מילין (כארבע ק"מ) אל חלקו של גד, ושם הוא נקבר.

ולכאורה מדוע עשה כן הבורא שיפטר משה במקום אחד ויקבר במקום אחר? אך לפי המבואר לעיל יתיישב הכל על נכון, כי מכיון שגם בני גד וגם בני ראובן דבקו בכל ליבם במשה רבם, והיו מוכנים לוותר על זכותם להתישב בארץ הקודש כדי להשאר עם משה רבם, על כן רצה הקב"ה לזכות את שניהם בקירבה מיוחדת למשה, ולא לקפח אף אחד מהם, ועשה שפטירתו של משה תהיה בחלקו של ראובן, ואילו קבורתו תהיה בחלקו של גד. ומה שזכו בני גד יותר מבני ראובן (שהרי בודאי זכות קבורתו של משה בקביעות בחלקו של גד גדולה יותר ממה שרק נפטר בחלקו של ראובן), זהו משום שבני גד היו ראשונים בעצה זו, כפי שמוכח ממה שדוקא בדברי ברכתו של משה לבני גד הוא רמז על עומק כוונתם להשאר עם משה רבם בעבר הירדן, כנ"ל בדברי רש"י, ואילו בני ראובן רק לאחר מכן הצטרפו אליהם.

אלא שעדיין צריכים אנו להבין, מהו הדבר המיוחד שהיה דוקא בבני גד ובני ראובן שבגללו דבקו דוקא הם במשה רבם, ולא שאר בני ישראל?

אכן התשובה גם לשאלה זו טמונה במאמר התורה "ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד": והיינו שלשאר העם לא היו בהמות וכבשים לרוב משום שהרבו באכילת בשר כדי למלאות תאותם, ולא הסתפקו במאכל הרוחני שהוריד להם הקב"ה מן השמים - המן, ובגלל דבר זה כהו חושיהם הרוחניים ונעשו עכורים ומגושמים, ולכן לא יכלו להבחין באורו העצום של משה ובגודל מעלתו. אולם לבני ראובן ולבני גד היה מקנה לרוב כיון שמשכו ידיהם מאכילת מותרות ולא הרבו בזלילת בשר, אלא השביעו את נפשם באכילת המן, וממילא נעשו חושיהם זכים וטהורים, ועל ידי כן הבחינו היטב במעלתו הנפלאה של משה, והחליטו לדבוק בו ולא לעזבו אף בעד כל הון שבעולם.

ממעשה זה של בני גד ובני ראובן יש ללמוד מסר נוקב עד מאד בדבר הקשר האמיתי שצריך להיות בין התלמידים לבין רבם הקדוש. כי לכל צדיק אמת ישנם תלמידים ומעריצים רבים, ולמראית העין נראה שכולם אוהבים אותו אהבה גדולה, אך לאמיתו של דבר אמיתות האהבה נבדקת רק בשעת מבחן ונסיון.

כאשר נדרש מן האדם לוותר על כבודו או ממונו או זמנו וכל כיו"ב למען רבו, רק אז ניתן להוכיח אם הוא באמת אוהב את רבו או לא. כי אם אוהב הוא את רבו באמת, הרי שהוא יהיה מוכן לעשות הכל, ולוותר על הכל למען רבו, אך אם אהבתו אינה אלא משפה ולחוץ, ואינה נובעת מעומק הלב, הרי שבשעה זו יתגלה פרצופו האמיתי, ויתברר שאוהב הוא את עצמו הרבה יותר ממה שאוהב הוא את רבו, ולכן אינו מוכן לתת מעצמו כלום למען רבו.

גם לבבא סאלי זצוק"ל היו רבבות של אוהדים ומעריצים בכל קצוות תבל, אולם רק על מעטים הוא היה אומר שהם שייכים לו באמת. פעם הגיע לרב יהודי פשוט מאחד המושבים שבסביבות העיר נתיבות. לאחר שיצא יהודי זה מביתו של הרב, אמר הרב לבני הבית שהוא יודע בבירור שיהודי זה אוהב אותו אפילו יותר ממה שהוא אוהב את הוריו. אימרה כזאת של הבבא סאלי היתה נדירה ביותר, ואם הוא אמר כן על אותו יהודי, כנראה שהוא הרגיש שיהודי זה יהיה מוכן לעשות למענו כל דבר בעולם שהוא יבקש.

על כל תלמיד לחזק היטב את הקשר הנפשי שלו לרבו, ולאהבו אהבת אמת באופן שכל רוחות שבעולם לא יוכלו להפרידו מרבו, ויזכור תמיד את כל הטובות הרבות שעושה עימו רבו ומביאו לחיי העולם הבא. ועיקר הכל שישתדל להיות מסור לרצון רבו בכל יכולתו, גם אם ידרש ממנו לוותר על דברים גדולים וחשובים, ורק אז יזכה להיות אפוי היטב בלבו של רבו, ויזכה לכל טוב מרבו בעולם הזה ובעולם הבא.

